HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

THE QUALITY OF EDUCATIONAL AND VOCATIONAL OPPORTUNITIES FOR GIRLS FROM LOW-INCOME FAMILIES IN UZBEKISTAN: A SOCIOLOGICAL ANALYSIS IN THE CONTEXT OF SOCIAL STRATIFICATION AND GENDER INEQUALITY

Muzaffarova E'zoza Nurali qizi
Samarkand State University, Faculty of Psychology and

Social-Political Sciences, Sociology Programme
E-mail: ezozamuzaffarova45@gmail.com

Abstract. This article examines the quality of educational and vocational opportunities available to girls from low-income families in Uzbekistan through the sociological perspectives of social stratification, gender inequality, cultural capital, social capital and social mobility. Drawing on a comparative analysis of academic literature, national and international reports, and secondary statistical data, the study explores how household socioeconomic status, gender norms, unpaid care responsibilities, regional disparities and unequal access to information shape girls' educational trajectories and occupational prospects. The findings suggest that formal access to education does not necessarily ensure equal opportunities to benefit from education or enter the labour market. The article proposes an integrated analytical framework for understanding the interaction between poverty and gender-based constraints.

Keywords: girls' education, low-income families, poverty, gender inequality, social stratification, cultural capital, social capital, vocational opportunities, social mobility, Uzbekistan.

КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ ДЕВУШЕК ИЗ МАЛООБЕСПЕЧЕННЫХ СЕМЕЙ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ В КОНТЕКСТЕ СОЦИАЛЬНОЙ СТРАТИФИКАЦИИ И ГЕНДЕРНОГО НЕРАВЕНСТВА

Аннотация. В статье рассматривается качество образовательных и профессиональных возможностей девушек из малообеспеченных семей Узбекистана с позиций социологии социальной стратификации, гендерного неравенства, культурного и социального капитала, а также социальной мобильности. На основе сравнительного анализа научной литературы, национальных и международных докладов и вторичных статистических данных исследуется влияние социально-экономического положения семьи, гендерных норм, неоплачиваемого домашнего труда, территориальных различий и неравного доступа к информации на образовательные траектории и профессиональные перспективы девушек. Обосновывается, что формальная доступность образования сама по себе не гарантирует равенства возможностей. Предлагается комплексная аналитическая модель взаимодействия бедности и гендерных ограничений.

Ключевые слова: образование девушек, малообеспеченные семьи, бедность, гендерное неравенство, социальная стратификация, культурный капитал, социальный капитал, профессиональные возможности, социальная мобильность, Узбекистан.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

O‘ZBEKISTONDA KAMBAG‘AL OILALARDA QIZLARNING TA’LIM VA KASBIY IMKONIYATLARI SIFATI: IJTIMOIY TABAQALANISH VA GENDER TENGSIZLIGI KONTEKSTIDA SOTSIOLOGIK TAHLIL

1. KIRISH

Zamonaviy jamiyatda ta’lim shaxsning ijtimoiy mavqeini belgilash, kasbiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish va avlodlararo ijtimoiy mobillikni ta’minlashning asosiy institutlaridan biri hisoblanadi. Biroq ta’lim tizimining huquqiy va institutsional jihatdan ochiqligi jamiyatning barcha qatlamlari uchun undan foydalanish imkoniyatlari bir xil ekanini anglatmaydi. Oilaning iqtisodiy holati, ota-onaning ta’lim darajasi, yashash hududi, oilaviy munosabatlar, ijtimoiy aloqalar va gender me’yorlari ta’limiy resurslardan foydalanish hamda kelajakdagi kasbiy yo‘nalishni tanlash jarayonlariga turlicha ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, kambag‘al yoki iqtisodiy jihatdan zaif oilalarda voyaga yetayotgan qizlar holatida ijtimoiy-iqtisodiy va gender omillarining o‘zaro kesishishi alohida ilmiy e’tiborni talab qiladi.

Mazkur muammoni faqat qizlarning ta’lim muassasalariga qamrab olinishi yoki oliy ta’limga kirish ko‘rsatkichlari orqali baholash yetarli emas. Chunki ta’limga kirish imkoniyati, ta’lim jarayonida sifatli resurslardan foydalanish, o‘qishni davom ettirish, kasbiy ko‘nikmalarni egallash va olingan bilimni mehnat bozorida qo‘llash bir-biridan farq qiladigan, ammo o‘zaro bog‘liq ijtimoiy jarayonlardir. Shu sababli mazkur tadqiqotda “imkoniyatlar sifati” tushunchasi qizlarning ta’limga kirishidan tashqari, ta’limni davom ettirish, bilim va ko‘nikmalarni rivojlantirish, kasbiy tanlovni mustaqil amalga oshirish hamda mehnat bozoriga kirish imkoniyatlarini qamrab oluvchi kompleks kategoriya sifatida talqin etiladi.

Kambag‘allikni faqat oilaning pul daromadi yetishmasligi bilan izohlash uning ijtimoiy mazmunini toraytiradi. Ko‘p o‘lchovli kambag‘allik yondashuviga ko‘ra, moddiy resurslarning cheklanganligi bilan bir qatorda, sifatli ta’lim, sog‘liqni saqlash, munosib uy-joy, axborot, raqamli infratuzilma va ijtimoiy xizmatlardan foydalanishdagi mahrumliklar ham insonning hayotiy imkoniyatlariga ta’sir ko‘rsatadi. UNICEFning O‘zbekiston bo‘yicha ko‘p o‘lchovli bolalar kambag‘alligi tadqiqotida bolalarning 44 foizdan ortig‘i kamida ikki farovonlik o‘lchami bo‘yicha mahrumlik holatida ekani qayd etilgan [1]. Mazkur ko‘rsatkich qizlarga xos alohida statistika bo‘lmasa-da, bolalar farovonligini faqat daromad mezoni orqali baholash mumkin emasligini ko‘rsatadi.

O‘zbekiston sharoitida qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlarini o‘rganish uchun ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar bilan bir qatorda gender munosabatlarini ham tahlil qilish zarur. Jahon bankining 2024-yilgi O‘zbekiston bo‘yicha gender baholash hisobotida 2021-yilda yosh ayollar orasida ta’lim, bandlik yoki kasbiy tayyorgarlik bilan qamrab olinmaganlar (NEET) ulushi 42 foizni, yosh erkaklarda esa 8,8 foizni tashkil etgani keltiriladi. Shuningdek, hisobotda ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki erkaklarnikidan 28 foiz punktga past bo‘lgani va gender ish haqi tafovuti 34 foizni tashkil etgani qayd etilgan [2]. Ushbu ma’lumotlar yosh ayollarning ta’limdan mehnat bozoriga o‘tishida mavjud gender tafovutlarini ko‘rsatadi. Biroq ular kambag‘al oilalardagi qizlar bo‘yicha alohida hisoblangan ko‘rsatkichlar emas; shu sababli mazkur maqolada umumiy gender kontekstini tavsiflovchi dalillar sifatida qo‘llanadi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

2026-yilda e’lon qilingan Jahon bankining O‘zbekiston kambag‘allik va tenglikni baholash hisobotida 2021–2025-yillarda milliy kambag‘allik darajasi 17 foizdan 5,8 foizgacha pasaygani qayd etilgan. Shu bilan birga, hisobot iqtisodiy jihatdan zaif va kambag‘al uy xo‘jaliklarida mehnat bozorida faol bo‘lmagan katta yoshdagi aholining 92 foizini ayollar tashkil etishini, ularning aksariyati parvarishlash majburiyatlarini sabab sifatida ko‘rsatishini ta’kidlaydi. Hisobotda oliy ta’limga qamrov Toshkent shahrida 63 foiz, ayrim hududlarda esa 23 foiz atrofida ekani ham qayd etilgan [3]. Ushbu raqamlar hududiy va gender tafovutlarining ijtimoiy imkoniyatlarga ta’sirini tahlil qilish uchun muhimdir. Shu bilan birga, kambag‘allik darajasining pasayishi ta’lim va kasbiy imkoniyatlardagi barcha tengsizliklar bartaraf etilganini anglatmaydi.

Muammoning nazariy asosini P. Burdyening ijtimoiy va madaniy kapital konsepsiyasi tashkil etadi. Burdye ta’lim tizimini jamiyatdagi mavjud ijtimoiy farqlar qayta ishlab chiqarilishi mumkin bo‘lgan institutlardan biri sifatida tahlil qiladi. Uning fikricha, oilaning iqtisodiy resurslari bilan bir qatorda, madaniy tajribasi, ta’limiy odatlari, til kompetensiyasi, bilimga munosabati va ijtimoiy aloqalari ham farzandlarning ta’limiy muvaffaqiyatiga ta’sir ko‘rsatadi [4]. Shu nuqtayi nazardan, kambag‘al oiladagi qizning ta’limiy natijalarini faqat uning individual qobiliyati yoki mehnatsevarligi bilan izohlash ilmiy jihatdan yetarli emas. Oilaning madaniy kapitali va ta’limiy resurslari ham tahlilga kiritilishi lozim.

J. Koulmanning ijtimoiy kapital nazariyasi mazkur tahlilni yanada kengaytiradi. Olim oiladagi munosabatlar, ota-onaning farzand ta’limiga e’tibori, ijtimoiy ishonch va aloqalar tizimini inson kapitalining shakllanishiga ta’sir qiluvchi muhim omillar sifatida izohlaydi [5]. Kambag‘al oilalarda moddiy imkoniyatlarning cheklanganligi bilan bir qatorda, stipendiya, grant, kasbiy ta’lim va ishga joylashish haqidagi axborotga kirish imkoniyatining yetarli emasligi ham qizlarning tanlov doirasini toraytirishi mumkin.

Gender munosabatlarini tahlil qilishda S. Uolbining patriarxat nazariyasi muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. U gender tengsizligini faqat shaxsiy qarashlar yoki oilaviy munosabatlar bilan emas, balki mehnat bozori, oila, davlat va boshqa ijtimoiy institutlarda shakllangan munosabatlar tizimi orqali tushuntiradi [6]. Bu yondashuv qizlarning ta’lim va kasbiy tanlovini oilaviy qadriyatlar, ijtimoiy kutilmalar va mehnat bozoridagi gender segregatsiyasi bilan bog‘liq holda o‘rganish imkonini beradi.

Shuningdek, A. Senning imkoniyatlar yondashuvi ta’lim olish huquqi bilan undan amalda foydalanish imkoniyati o‘rtasidagi farqni tushuntirishda muhimdir. Sen inson farovonligini faqat mavjud resurslar bilan emas, balki shaxsning o‘zi qadrlaydigan hayot tarzini tanlash va amalga oshirish uchun ega bo‘lgan real imkoniyatlari bilan baholaydi [7]. Ushbu yondashuv doirasida qizlarning ta’lim olish huquqi mavjud bo‘lishi ularning sifatli ta’lim, mustaqil kasbiy tanlov va munosib bandlikka real kirish imkoniyatiga ega ekanini avtomatik ravishda anglatmaydi.

O‘zbekistonlik tadqiqotchilar tomonidan ham xotin-qizlarning ijtimoiy mavqei va sotsiomadaniy o‘zgarishlari sotsiologik jihatdan o‘rganilgan. Jumladan, Mavlyuda G‘afforovaning “O‘zbekiston xotin-qizlarining sotsiomadaniy qiyofasidagi o‘zgarishlari tendensiyasi” mavzusidagi fan doktori (DSc) dissertatsiyasi 22.00.02 – “Ijtimoiy tuzilish, ijtimoiy institutlar va turmush tarzi” ixtisosligi bo‘yicha bajarilgan. Tadqiqotda xotin-qizlarning sotsiomadaniy qiyofasidagi o‘zgarishlar va ularning

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

jamiyatdagi mavqei sotsiologik nuqtayi nazardan tizimli o‘rganilgan [8]. Mazkur ish O‘zbekiston jamiyatidagi gender va ijtimoiy o‘zgarishlarni mahalliy sotsiologik kontekstda tahlil qilish uchun muhim ilmiy asosdir.

Shu bilan birga, mavjud manbalarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, qizlarning ta’lim imkoniyatlari, oilaning kambag‘allik holati, gender munosabatlari va kasbiy mobillikni yagona sotsiologik model doirasida birgalikda o‘rganuvchi milliy darajadagi empirik tadqiqotlarga ehtiyoj mavjud. Mazkur maqola ana shu ilmiy muammoni konseptual jihatdan yoritishga qaratilgan.

Tadqiqotning maqsadi – O‘zbekistonda kambag‘al oilalarda voyaga yetayotgan qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlari sifatiga ta’sir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy, gender, oilaviy, hududiy va institutsional omillarni sotsiologik jihatdan tahlil qilish hamda ushbu omillarning o‘zaro ta’sir mexanizmlarini aniqlashtirish.

Tadqiqot maqsadidan kelib chiqib quyidagi vazifalar belgilandi:

1. Kambag‘allik va gender tengsizligining o‘zaro bog‘liqligini zamonaviy sotsiologik nazariyalar asosida izohlash.
2. Oilaning iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy kapitali qizlarning ta’limiy imkoniyatlariga qanday ta’sir ko‘rsatishini tahlil qilish.
3. Oilaviy gender me’yorlari, uy mehnati va parvarishlash majburiyatlarining qizlar ta’limi hamda kasbiy tanloviga ta’sirini ochib berish.
4. O‘zbekiston bo‘yicha mavjud milliy va xalqaro statistik ma’lumotlarni qiyosiy tahlil qilish.
5. Qizlarning ta’limdan kasbiy faoliyatga o‘tish jarayonidagi ijtimoiy to‘siqlarni aniqlashtirish.
6. Kambag‘al oilalardagi qizlarning real ta’limiy va kasbiy imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan sotsiologik takliflarni ishlab chiqish.

Tadqiqotning ilmiy farazi shundan iboratki, kambag‘al oilalardagi qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlari faqat oilaning daromad darajasi bilan belgilanmaydi. Ularning real imkoniyatlari iqtisodiy resurslar, oilaning madaniy va ijtimoiy kapitali, gender me’yorlari, parvarishlash majburiyatlari, hududiy infratuzilma va institutsional qo‘llab-quvvatlashning o‘zaro ta’siri natijasida shakllanadi. Ushbu omillar birgalikda ta’sir ko‘rsatganda, ta’lim va kasbiy imkoniyatlardagi tengsizlik yanada murakkab shaklga ega bo‘lishi mumkin.

2. METODOLOGIYA

Tadqiqotning metodologik asosini ijtimoiy tabaqalanish nazariyasi, gender sotsiologiyasi, madaniy va ijtimoiy kapital konsepsiyalari hamda ijtimoiy mobillik yondashuvi tashkil etdi. Mazkur nazariy yondashuvlar kambag‘al oilalardagi qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlarini alohida shaxsiy tanlov sifatida emas, balki ijtimoiy institutlar, oilaviy munosabatlar va resurslar taqsimoti bilan bog‘liq jarayon sifatida o‘rganish imkonini beradi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Tadqiqot ikkilamchi ma’lumotlar tahlili va nazariy-konseptual sotsiologik tahlil shaklida tashkil etildi. Unda muallif tomonidan maxsus hududiy so‘rov yoki intervyu o‘tkazilganligi da’vo qilinmaydi. Tahlil uchun xalqaro tashkilotlarning O‘zbekiston bo‘yicha hisobotlari, mavjud statistik ma’lumotlar, ilmiy adabiyotlar va mahalliy sotsiologik tadqiqotlar tanlab olindi.

2.1. Ma’lumotlar manbalari

Tadqiqotda quyidagi manbalar guruhidan foydalanildi:

- Jahon bankining O‘zbekiston bo‘yicha 2024-yilgi gender baholash hisoboti;
- Jahon bankining 2026-yilda e’lon qilingan kambag‘allik va tenglikni baholash hisoboti;
- UNICEFning O‘zbekistonda bolalar kambag‘alligini ko‘p o‘lchovli baholashga bag‘ishlangan 2023-yilgi hisoboti;
- BMT Taraqqiyot dasturining O‘zbekistonda parvarishlash iqtisodiyoti va gender munosabatlariga oid 2024 hamda 2026-yilgi materiallari;
- Xalqaro valyuta jamg‘armasining O‘zbekiston bo‘yicha 2025-yilgi mamlakat hisoboti;
- O‘zbekiston xotin-qizlarining sotsiomadaniy mavqeiga oid mahalliy sotsiologik dissertatsiya;
- ijtimoiy tabaqalanish, gender va kapital nazariyalariga oid fundamental ilmiy ishlar.

Manbalar tanlashda ularning mavzuga bevosita aloqadorligi, nashr qilgan tashkilotning ilmiy va institutsional ishonchliligi, ma’lumotlarning sanasi hamda ko‘rsatkichlarning metodologik izohlariga e’tibor qaratildi.

2.2. Tadqiqot usullari

Nazariy tahlil. P. Burdye, J. Koulman, S. Uolbi va A. Senning nazariy qarashlari o‘rganilib, ularning kambag‘allik, gender tengsizligi va ta’limiy imkoniyatlarni izohlashdagi metodologik ahamiyati aniqlashtirildi.

Ikkilamchi statistik tahlil. O‘zbekiston bo‘yicha mavjud xalqaro statistik ko‘rsatkichlar, jumladan, NEET, oliy ta’limga qamrov, mehnat bozoridagi gender tafovutlari va bolalar kambag‘alligi ma’lumotlari tahlil qilindi. Turli yillarga tegishli statistik ko‘rsatkichlar o‘zaro aynan bir davrga mansubdek talqin qilinmadi.

Qiyosiy tahlil. Ta’lim, gender, kambag‘allik va bandlikka oid ma’lumotlar o‘zaro taqqoslanib, ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlandi. Bunda umumiy ayollar statistikasi kambag‘al oilalardagi qizlarga xos ko‘rsatkich sifatida qabul qilinmadi.

Kontent-tahlil. Xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy manbalarda qo‘llanilgan asosiy tushunchalar, muammolar va tavsiyalar tizimlashtirildi.

Sotsiologik konseptual modellashtirish. Kambag‘allik, gender munosabatlari, oilaviy kapital, hududiy sharoit va institutsional qo‘llab-quvvatlashning qizlar ta’limi hamda kasbiy imkoniyatlariga ta’sirini tushuntiruvchi ko‘p darajali tahliliy model ishlab chiqildi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

2.3. Tahlil mezonlari

Tadqiqotda “ta’lim va kasbiy imkoniyatlar sifati” quyidagi beshta asosiy mezon orqali ko‘rib chiqildi:

1. **Ta’limga kirish imkoniyati:** qizning maktab, kasbiy ta’lim va oliy ta’lim muassasalariga kirish imkoniyati.
2. **Ta’limni davom ettirish imkoniyati:** oilaviy iqtisodiy sharoit, vaqt resurslari va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash sababli ta’limni uzluksiz davom ettirish imkoniyati.
3. **Ta’lim resurslarining sifati:** raqamli texnologiyalar, qo‘shimcha ta’lim, axborot va kasbiy maslahatdan foydalanish imkoniyati.
4. **Kasbiy tanlov erkinligi:** qizning kasbni shaxsiy qiziqishi, qobiliyati va mehnat bozori istiqbollariga asoslanib tanlash imkoniyati.
5. **Kasbiy va ijtimoiy mobillik:** olingan ta’lim va ko‘nikmalar orqali munosib bandlik, daromad va ijtimoiy mavqega erishish imkoniyati.

Mazkur mezonlar tadqiqotning konseptual tahlil doirasini belgilaydi. Ular maxsus empirik so‘rov natijasida o‘lchangan indekslar emas, balki mavjud ma’lumotlarni tizimlashtirish uchun ishlab chiqilgan tahliliy kategoriyalardir.

2.4. Metodologik cheklovlar

Tadqiqotning asosiy cheklovi shundan iboratki, foydalanilgan xalqaro statistik manbalarning ayrimlari yosh ayollar yoki ayollar bo‘yicha umumiy ko‘rsatkichlarni taqdim etadi, kambag‘al oilalardagi qizlar bo‘yicha esa alohida kesim bermaydi. Shu sababli ushbu ko‘rsatkichlar tadqiqot guruhining bevosita holatini ifodalovchi ma’lumot sifatida emas, balki kengroq ijtimoiy kontekstni tushuntiruvchi dalillar sifatida ishlatildi.

Bundan tashqari, turli hisobotlarda kambag‘allik, yosh chegaralari, ta’limga qamrov va mehnat bozoriga oid ko‘rsatkichlar turli metodologiyalar asosida hisoblangan. Shu sababli ularni bevosita bitta statistik qatorga birlashtirishdan saqlanildi.

3. NATIJALAR

3.1. Kambag‘allikning ko‘p o‘lchovli xususiyati va qizlarning ta’limiy imkoniyatlari

Tahlil natijalari kambag‘allikning qizlar ta’limiga ta’sirini faqat oilaning daromadi bilan izohlash mumkin emasligini ko‘rsatadi. Oilaning iqtisodiy resurslari ta’lim xarajatlarini qoplash, transport, internet, o‘quv vositalari va qo‘shimcha mashg‘ulotlardan foydalanish imkoniyatlariga ta’sir qiladi. Biroq ta’limiy imkoniyatlarning shakllanishida oilaning madaniy kapitali, ota-onaning ta’limiy tajribasi va ijtimoiy aloqalari ham muhim ahamiyatga ega.

UNICEFning O‘zbekiston bo‘yicha ko‘p o‘lchovli bolalar kambag‘alligi tadqiqotida bolalarning 44 foizdan ortig‘i ikki yoki undan ortiq farovonlik yo‘nalishida mahrumlikka duch kelishi qayd etilgan [1]. Bu holat kambag‘allikni faqat daromad bilan o‘lchash bolalarning real hayotiy sharoitini to‘liq aks ettirmasligini ko‘rsatadi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Mazkur natijani qizlar ta’limi bilan bog‘lab tahlil qilganda, bir-birini kuchaytirishi mumkin bo‘lgan bir nechta mexanizmni ajratish mumkin. Birinchisi, iqtisodiy resurslar cheklanganligi sababli ta’lim bilan bog‘liq qo‘shimcha xarajatlarni qoplash qiyinlashadi. Ikkinchisi, raqamli qurilmalar va internetdan foydalanish imkoniyatining cheklanishi mustaqil ta’lim olish va axborot izlash imkoniyatlarini kamaytirishi mumkin. Uchinchisi, oilada oliy ta’lim, kasbiy tayyorgarlik va mehnat bozori haqida yetarli axborot bo‘lmasa, qizlarning kelajakdagi tanlov doirasi torayishi ehtimoli ortadi.

Burdye nazariyasi asosida bu holatni madaniy kapitalning notekis taqsimlanishi bilan izohlash mumkin. Masalan, oliy ma’lumotli ota-onalar farzandlariga ta’lim muassasasini tanlash, hujjat topshirish, stipendiya va grant imkoniyatlaridan foydalanish, kasbiy yo‘nalishlarni baholash bo‘yicha ko‘proq amaliy yordam ko‘rsatishi mumkin. Bunday tajriba va axborot resurslari yetishmagan oilalarda esa qizlar ta’lim tizimida mavjud bo‘lgan imkoniyatlardan to‘liq foydalana olmasligi mumkin [4].

Shunday qilib, kambag‘allikning ta’limiy ta’siri ikki yo‘nalishda namoyon bo‘ladi: bir tomondan, moddiy resurslardan foydalanish cheklanadi; ikkinchi tomondan, ta’limiy tanlovni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan madaniy va axborot resurslari yetishmasligi mumkin.

3.2. Formal ta’lim tengligi va real imkoniyatlar o‘rtasidagi tafovut

O‘zbekistonda qizlarning ta’limga qamrovi bo‘yicha ijobiy o‘zgarishlar kuzatilmoqda. Xalqaro valyuta jamg‘armasining 2025-yilgi mamlakat hisobotida 2024/2025-o‘quv yilida oliy ta’limga qamrov ko‘rsatkichida ayollar ulushi 50,5 foiz, erkaklar ulushi esa 49,5 foiz bo‘lgani qayd etilgan [9]. Bu ko‘rsatkich oliy ta’limga qamrovda jinslar o‘rtasidagi umumiy nisbat yaqinlashganini ko‘rsatadi.

Biroq oliy ta’limga umumiy qamrovdagi tenglik barcha ijtimoiy guruhlar uchun imkoniyatlar tengligini anglatmaydi. Chunki qamrov ko‘rsatkichi talabalarning oilaviy daromadi, hududiy kelib chiqishi, ta’lim sifati, tanlangan mutaxassislik va keyingi bandlik natijalaridagi farqlarni to‘liq aks ettirmaydi.

Jahon bankining 2026-yilgi kambag‘allik va tenglikni baholash hisobotida oliy ta’limga qamrov Toshkent shahrida 63 foiz, ayrim hududlarda esa 23 foiz atrofida ekani qayd etilgan [3]. Ushbu tafovut hududiy sharoitlar ta’lim imkoniyatlariga ta’sir qilishi mumkinligini ko‘rsatadi. Qishloq yoki iqtisodiy jihatdan zaif hududlarda yashovchi qizlar uchun ta’lim muassasasigacha bo‘lgan masofa, transport xarajatlari, turar joy, oilaviy majburiyatlar va axborot resurslaridan foydalanish kabi omillar alohida ahamiyat kasb etishi mumkin.

Demak, ta’limga formal kirish imkoniyati bilan ta’limdan sifatli foydalanish imkoniyati o‘rtasida farq mavjud. Mazkur tafovutni aniqlash uchun ta’lim qamrovi ko‘rsatkichlari bilan bir qatorda oilaning ijtimoiy-iqtisodiy holati, hududiy sharoit va ta’lim natijalarini ham birgalikda o‘rganish lozim.

3.3. Gender me’yorlari va oilaviy ijtimoiylashuvning ta’siri

Qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlarini shakllantirishda oilaviy ijtimoiylashuv muhim o‘rin tutadi. Oilada o‘g‘il va qiz farzandlarga nisbatan shakllangan kutilmalar, uy yumushlarining taqsimlanishi, ta’limga beriladigan ustuvorlik va kasbiy faoliyatga munosabat qizlarning kelajakdagi rejalariga ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

S. Uolbining patriarxat nazariyasi gender tengsizligini oila va mehnat bozori kabi ijtimoiy institutlar doirasida shakllanadigan munosabatlar tizimi sifatida tahlil qilish imkonini beradi [6]. Bu yondashuvga ko‘ra, qizlarning kasbiy tanlovini faqat shaxsiy qiziqish bilan izohlash yetarli emas. Oiladagi me’yorlar, jamiyatdagi kutilmalar va mavjud mehnat bozori tuzilmasi ham tanlov imkoniyatlarini belgilashi mumkin.

Jahon bankining 2024-yilgi gender baholashida ayollar zimmasidagi parvarishlash va uy yumushlari ularning iqtisodiy faolligini cheklovchi omillardan biri sifatida qayd etilgan [2]. BMT Taraqqiyot dasturining 2026-yilda e’lon qilingan “Caring for the Future: Insights from Uzbekistan” tadqiqotida esa ayollar erkaklarga nisbatan ikki baravardan ortiq haq to‘lanmaydigan parvarishlash mehnatini bajarishi ko‘rsatilgan [10].

Mazkur ma’lumotlar asosan ayollar va oilaviy parvarishlash tizimiga taalluqli bo‘lsa-da, qizlarning ijtimoiylashuvi jarayonida uy mehnatining gender asosida taqsimlanishi masalasini o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi. Ayrim oilalarda qizlarning kichik yoshdagi farzandlarga qarash, uy yumushlarini bajarish yoki boshqa oilaviy vazifalarga jalb qilinishi ularning mustaqil ta’lim olishga ajratadigan vaqtini qisqartirishi mumkin.

Biroq bunday holatni barcha oilalarga xos umumiy xususiyat sifatida talqin qilish mumkin emas. Oilaviy mehnat taqsimoti hudud, iqtisodiy sharoit, ota-onaning ta’lim darajasi va oilaning qadriyatlariga qarab farqlanadi. Shu sababli qizlarning ta’lim imkoniyatlarini tahlil qilishda oilaviy gender munosabatlarini empirik jihatdan o‘rganish zarur.

3.4. Ijtimoiy kapital va ta’limiy axborotdan foydalanish imkoniyati

Qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlari nafaqat moddiy resurslar, balki ijtimoiy aloqalar va axborot almashinuvi bilan ham belgilanadi. J. Koulmanning ijtimoiy kapital nazariyasiga ko‘ra, oiladagi ishonch, o‘zaro qo‘llab-quvvatlash va ijtimoiy aloqalar farzandlarning ta’limiy rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatadi [5].

Kambag‘al oilalarda qizlar uchun stipendiya, grant, kasbiy tayyorgarlik kurslari, oliy ta’limga kirish yo‘llari va zamonaviy kasblar haqidagi ma’lumotlarga ega bo‘lish muhim ahamiyatga ega. Agar oila a’zolari bunday imkoniyatlardan xabardor bo‘lmasa yoki tegishli tashkilotlar bilan aloqa o‘rnatish imkoniyati cheklangan bo‘lsa, mavjud ta’limiy resurslardan foydalanish qiyinlashishi mumkin.

Bu jarayonda mahalla, ta’lim muassasasi, yoshlar bilan ishlovchi tashkilotlar, bandlik xizmatlari va ijtimoiy himoya institutlarining o‘rni ortadi. Ular oilada yetishmayotgan axborot va maslahat resurslarini to‘ldirishi, qizlarning ta’lim va kasbiy tanlovlarini kengaytirishi mumkin.

Shu bilan birga, ijtimoiy kapitalni faqat tanish-bilishchilik bilan tenglashtirish noto‘g‘ri. Uning tarkibiga ishonch, o‘zaro yordam, axborotga kirish, institutsional aloqalar va jamoaviy qo‘llab-quvvatlash ham kiradi.

3.5. Ta’limdan kasbiy faoliyatga o‘tish va mehnat bozoridagi gender tafovutlari

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Ta’lim olishning o‘zi munosib kasbiy faoliyatga erishishni kafolatlamaydi. Qizlarning ta’limdan mehnat bozoriga o‘tish jarayoni kasbiy tayyorgarlik, mehnat bozoridagi talab, ijtimoiy aloqalar, hududiy imkoniyatlar va oilaviy majburiyatlarga bog‘liq.

Jahon bankining 2024-yilgi gender baholash hisobotida 2021-yilda yosh ayollar orasida NEET ulushi 42 foiz, yosh erkaklarda esa 8,8 foiz bo‘lgani qayd etilgan [2]. Bu tafovut yosh ayollarning ta’lim va mehnat bozoriga integratsiyalashuvida jiddiy gender farqlari mavjudligini ko‘rsatadi.

Mazkur ko‘rsatkichni kambag‘al oilalardagi qizlar uchun bevosita statistik natija sifatida qabul qilib bo‘lmaydi. Biroq u yosh ayollar uchun ta’limdan bandlikka o‘tish jarayonida ijtimoiy to‘siqlar mavjudligini ko‘rsatuvchi muhim kontekstual dalildir.

Jahon bankining 2026-yilgi kambag‘allik va tenglikni baholash hisobotida kambag‘al va iqtisodiy jihatdan zaif uy xo‘jaliklarida mehnat bozorida faol bo‘lmagan katta yoshdagi aholining 92 foizini ayollar tashkil etishi va ularning ko‘pchiligi parvarishlash majburiyatlarini sabab sifatida ko‘rsatishi qayd etilgan [3]. Bu natija oilaviy parvarishlash majburiyatlari va ayollarning iqtisodiy faolligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi.

Kasbiy tanlovda ham ijtimoiy cheklovlar mavjud bo‘lishi mumkin. Ayrim qizlarning kasb tanlovi oilaning iqtisodiy imkoniyatlari, yashash hududida mavjud ta’lim muassasalari, transport, ota-onaning munosabati va mahalliy mehnat bozoridagi ish o‘rinlari bilan belgilanadi. Shu sababli kasbiy tanlovni faqat individual qiziqish yoki qobiliyat natijasi sifatida baholash yetarli emas.

3.6. Hududiy va raqamli tengsizlik

Hududiy tengsizlik qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlariga ta’sir qiluvchi muhim omillardan biridir. Ta’lim muassasalarining hududlar bo‘yicha taqsimlanishi, transport infratuzilmasi, internet sifati, kasbiy tayyorgarlik markazlarining mavjudligi va mehnat bozorining tarkibi qizlarning real imkoniyatlarini belgilashi mumkin.

Jahon bankining 2026-yilgi hisobotida oliy ta’limga qamrov Toshkent shahrida 63 foiz, ayrim hududlarda 23 foiz atrofida ekani qayd etilgan [3]. Bu ko‘rsatkichlar hududlar o‘rtasida ta’limga kirish imkoniyatlari farqlanishini ko‘rsatadi. Biroq hududiy tafovutlarning sabablari va ularning qizlarga ta’sirini to‘liq aniqlash uchun oilaning daromadi, yashash joyi va jins bo‘yicha ajratilgan qo‘shimcha ma’lumotlar zarur.

Raqamli tengsizlik ham ta’limiy imkoniyatlar sifatining muhim tarkibiy qismidir. Internetga ulanishning o‘zi raqamli ta’lim resurslaridan teng foydalanishni anglatmaydi. Qurilmalarning mavjudligi, internet tezligi, raqamli savodxonlik, mustaqil foydalanish imkoniyati va oiladagi texnologik resurslarning taqsimlanishi ham muhim ahamiyatga ega.

Agar oilada bitta qurilmadan bir nechta farzand foydalansa yoki internet xarajatlari oilaviy byudjet uchun sezilarli yuk bo‘lsa, qizlarning mustaqil ta’lim olish imkoniyati cheklanishi mumkin. Bu masala ayniqsa masofaviy ta’lim, onlayn kasbiy kurslar va raqamli mehnat bozoriga kirish sharoitida muhimdir.

3.7. Ta’lim va kasbiy imkoniyatlarni cheklovchi omillarning tizimli tasnifi

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Yuqoridagi tahlil asosida kambag‘al oilalardagi qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlariga ta’sir qiluvchi omillarni quyidagicha tizimlashtirish mumkin.

Omillar guruhi	**Asosiy tarkibiy qismlar**	**Ehtimoliy ijtimoiy ta’sir**
Iqtisodiy omillar	Oilaviy daromad, ta’lim xarajatlari, transport, qurilma va internet xarajatlari	Ta’lim resurslaridan foydalanish imkoniyatining cheklanishi
Madaniy omillar	Ota-onaning ta’lim darajasi, ta’limiy tajriba, kasbiy tasavvurlar	Ta’limiy tanlov va kasbiy rejalarning shakllanishiga ta’sir
Gender omillari	Oilaviy me’yorlar, uy yumushlari, parvarishlash majburiyatlari	Vaqt resurslari va kasbiy tanlov erkinligining cheklanishi
Ijtimoiy kapital	Axborot, maslahat, ishonch va ijtimoiy aloqalar	Stipendiya, grant va kasbiy imkoniyatlardan foydalanish darajasiga ta’sir
Hududiy omillar	Ta’lim muassasalari, transport, internet va mehnat bozori	Ta’lim va bandlik imkoniyatlarining hududlar bo‘yicha farqlanishi
Institutsional omillar	Ijtimoiy himoya, kasbiy yo‘naltirish, ta’lim va bandlik xizmatlari	Mavjud tengsizlikni kamaytirish yoki kuchaytirish imkoniyati

Jadval muallif tomonidan nazariy manbalar va ikkilamchi ma’lumotlar asosida tuzilgan.

Jadvaldan ko‘rinadiki, qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlari bitta omil ta’sirida shakllanmaydi. Masalan, oilaning moddiy holati cheklangan bo‘lishi, shu bilan birga, qizning uy yumushlariga ko‘proq jalb qilinishi va kasbiy axborotdan foydalanish imkoniyatining yetarli emasligi bir-birini kuchaytirishi mumkin. Shu sababli muammoni faqat stipendiya yoki moddiy yordam bilan hal qilishga qaratilgan yondashuv yetarli bo‘lmasligi mumkin.

4. MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari kambag‘al oilalardagi qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlarini ijtimoiy tabaqalanish, gender munosabatlari va institutsional sharoitlarning o‘zaro ta’siri doirasida o‘rganish zarurligini ko‘rsatadi.

Birinchi muhim xulosa shundan iboratki, ta’limga formal kirish imkoniyati bilan ta’limdan real va sifatli foydalanish imkoniyati bir xil tushuncha emas. Oliy ta’limga qamrovda ayollar ulushining oshishi yoki ayrim ta’lim bosqichlarida jinslar o‘rtasidagi nisbatning tenglashishi ijobiy jarayon hisoblanadi. Biroq bu ko‘rsatkichlar oilaning iqtisodiy holati, hududiy kelib chiqish, ta’lim sifati, mutaxassislik tanlovi va keyingi bandlikdagi farqlarni to‘liq aks ettirmaydi. Shu jihatdan Senning imkoniyatlar yondashuvi ta’lim siyosatini baholashda muhim nazariy ahamiyatga ega: insonning huquqiy imkoniyati bilan uni amalda ro‘yobga chiqarish salohiyati o‘rtasidagi tafovut hisobga olinishi kerak [7].

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Ikkinchi jihat — ijtimoiy tabaqalanishning avlodlararo qayta ishlab chiqarilishi. Burdye nazariyasi asosida qaralganda, oilaning iqtisodiy va madaniy kapitali farzandlarning ta’lim tizimidagi imkoniyatlariga ta’sir qiladi [4]. Bu jarayonda kambag‘al oiladagi qizlar bir vaqtning o‘zida moddiy resurslar, ta’limiy axborot va kasbiy yo‘naltirish bilan bog‘liq cheklovlarga duch kelishi mumkin. Demak, ta’lim tizimining ochiqligi o‘z-o‘zidan ijtimoiy tenglikni ta’minlamaydi; buning uchun resurslardan foydalanishdagi tafovutlarni ham kamaytirish zarur.

Uchinchi jihat — gender munosabatlarining ta’lim va mehnat bozoriga ta’siri. Uolbining patriarxat nazariyasi oilaviy munosabatlar va mehnat bozoridagi gender tengsizligini o‘zaro bog‘liq institutlar sifatida o‘rganish imkonini beradi [6]. Agar qizlarning oilaviy majburiyatlari ularning ta’limga ajratadigan vaqtini kamaytirsa, bu holat ta’lim natijalariga, keyinchalik esa kasbiy tanlov va bandlikka ta’sir qilishi mumkin. Bunda muammoni faqat oilaning qarashlari bilan cheklamasdan, parvarishlash xizmatlari, mehnat bozori va ijtimoiy himoya tizimi bilan birgalikda tahlil qilish lozim.

To‘rtinchi jihat — ijtimoiy kapital va institutsional vositachilikning ahamiyati. Koulman nazariyasiga ko‘ra, oilaviy va jamoaviy munosabatlar ta’limiy rivojlanishga yordam berishi mumkin [5]. Kambag‘al oilalardagi qizlar uchun maktab, mahalla, oliy ta’lim muassasalari va bandlik xizmatlari o‘rtasidagi hamkorlik axborot hamda maslahat resurslaridan foydalanishni yaxshilashi mumkin. Bunday yondashuv oilada mavjud bo‘lmagan resurslarni institutsional darajada qisman to‘ldirish imkonini beradi.

Beshinchi jihat — hududiy tengsizlikning gender va kambag‘allik bilan kesishishi. Oliy ta’limga qamrov bo‘yicha hududiy tafovutlar ta’lim imkoniyatlarining geografik jihatdan bir xil taqsimlanmaganini ko‘rsatadi [3]. Agar hududiy cheklovlar oilaning iqtisodiy zaifligi va qizlarning oilaviy majburiyatlari bilan birga namoyon bo‘lsa, ta’lim va kasbiy imkoniyatlardagi tengsizlik yanada murakkablashishi mumkin. Bu holatni faqat jins yoki faqat daromad mezoni orqali tahlil qilish yetarli emas.

Mazkur jarayonlarni chuqurroq tushuntirish uchun kesishuvchanlik (interseksionallik) yondashuvi ham muhimdir. K. Kren shou tomonidan rivojlantirilgan ushbu yondashuv ijtimoiy tengsizlikning turli shakllari bir-biridan mustaqil emasligini, balki o‘zaro kesishgan holda muayyan guruhlarning hayotiy tajribasini shakllantirishini ko‘rsatadi [11]. Kambag‘al oiladagi qizning imkoniyatlari uning jinsi bilan bir qatorda oilaviy iqtisodiy holati, yashash hududi, ota-onaning ta’lim darajasi va boshqa ijtimoiy sharoitlar bilan ham belgilanadi.

4.1. Mualliflik konseptual modeli

Tadqiqot doirasida kambag‘al oilalardagi qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlarini izohlash uchun uch darajali konseptual model taklif etiladi.

Birinchi daraja — makroijtimoiy omillar. Bunga ijtimoiy tabaqalanish, kambag‘allik, hududiy tengsizlik, mehnat bozori tarkibi, gender siyosati va ijtimoiy himoya tizimi kiradi.

Ikkinchi daraja — mezoi nstitutsional va oilaviy omillar. Bu darajada oila, mahalla, ta’lim muassasasi, ijtimoiy xizmatlar, oilaviy gender munosabatlari, madaniy kapital va ijtimoiy aloqalar tahlil qilinadi.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

Uchinchi daraja — mikroijtimoiy omillar. Bunda qizning ta’limiy intilishi, kasbiy qiziqishi, mustaqil qaror qabul qilish imkoniyati, o‘ziga ishonchi va hayotiy rejalari hisobga olinadi.

Ushbu darajalar o‘zaro bog‘liq holda ta’sir ko‘rsatib, ta’limni davom ettirish, kasbiy tayyorgarlik, mehnat bozoriga kirish va ijtimoiy mobillik natijalarini shakllantiradi.

Modelning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlari faqat shaxsiy motivatsiya yoki oilaning daromadiga bog‘liq emas. Ular makroijtimoiy tuzilma, oilaviy munosabatlar va individual tanlovlarning o‘zaro ta’siri natijasida shakllanadi.

4.2. O‘zbekiston sharoitida ijtimoiy-amaliy yondashuvlar

Tahlil natijalari asosida quyidagi yo‘nalishlar muhim deb hisoblanadi:

1. **Manzilli ta’limiy qo‘llab-quvvatlash.** Kambag‘al va iqtisodiy jihatdan zaif oilalardagi qizlar uchun stipendiya, grant, transport va zarur ta’lim vositalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish.
2. **Kasbiy axborot tengligini ta’minlash.** Maktab va mahalla darajasida kasbiy yo‘naltirish, oliy ta’limga kirish, kasbiy ta’lim va mehnat bozori haqidagi ma’lumotlarni tizimli yetkazish.
3. **Raqamli imkoniyatlarni kengaytirish.** Iqtisodiy jihatdan zaif oilalardagi qizlarning internet, kompyuter va raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash.
4. **Oilaviy parvarishlash yukini kamaytirish.** Maktabdan tashqari ta’lim, bolalarni parvarishlash va ijtimoiy xizmatlar imkoniyatlarini kengaytirish orqali qizlarning mustaqil ta’lim olish vaqtini qo‘llab-quvvatlash.
5. **Ta’lim va bandlik integratsiyasi.** Kasbiy ta’lim dasturlarini hududiy mehnat bozori ehtiyojlari bilan bog‘lash, amaliyot va ishga joylashish xizmatlarini kuchaytirish.
6. **Sotsiologik monitoring.** Qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlarini oilaviy daromad, hudud, yosh, ta’lim bosqichi va gender omillari bo‘yicha muntazam o‘rganish.

Mazkur takliflar faqat ta’lim muassasalarining faoliyatini emas, balki oila, mahalla, ijtimoiy himoya va bandlik institutlarining o‘zaro hamkorligini ham qamrab olishi lozim.

5. XULOSA

O‘zbekistonda kambag‘al oilalarda voyaga yetayotgan qizlarning ta’lim va kasbiy imkoniyatlari sifatini sotsiologik tahlil qilish ushbu muammoning ko‘p o‘lchovli va institutsional xususiyatga ega ekanini ko‘rsatadi. Qizlarning ta’limiy va kasbiy istiqbollari oilaning iqtisodiy holati bilan bir qatorda, madaniy va ijtimoiy kapital, gender me’yorlari, hududiy sharoit, raqamli resurslardan foydalanish hamda ijtimoiy himoya tizimining imkoniyatlari bilan belgilanadi.

Birinchidan, kambag‘allik ta’lim imkoniyatlariga faqat moddiy xarajatlar orqali emas, balki axborot, madaniy tajriba, ijtimoiy aloqalar va ta’limiy qo‘llab-quvvatlash resurslarining notekis taqsimlanishi orqali ham ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli kambag‘al oilalardagi qizlarning ta’limiy holatini

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

baholashda oilaning daromadidan tashqari, uning madaniy va ijtimoiy kapitalini ham hisobga olish zarur.

Ikkinchidan, gender me'yorlari va oilaviy mehnat taqsimoti qizlarning ta'limga ajratadigan vaqti, kasbiy yo'nalish tanlovi va mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatlariga ta'sir qilishi mumkin. Shu bois gender tengligini ta'minlash faqat huquqiy imkoniyatlar yaratish bilan cheklanmasdan, oilaviy va institutsional munosabatlarni ham qamrab olishi lozim.

Uchinchidan, ta'limga qamrov ko'rsatkichlarining yaxshilanishi ta'lim sifati, kasbiy tayyorgarlik va mehnat bozoridagi teng imkoniyatlar to'liq ta'minlanganini anglatmaydi. Ta'limdan kasbiy faoliyatga o'tish jarayonida axborot, kasbiy maslahat, raqamli resurslar, ijtimoiy aloqalar va oilaviy majburiyatlar muhim vositachi omillar sifatida namoyon bo'ladi.

To'rtinchidan, hududiy tafovutlar va oilaning iqtisodiy holati birgalikda qizlarning ta'lim va kasbiy imkoniyatlariga ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli ijtimoiy siyosatni ishlab chiqishda hududiy va gender jihatdan farqlangan yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq.

Beshinchidan, kambag'al oilalardagi qizlarning imkoniyatlarini kengaytirish uchun ta'limiy yordam, kasbiy yo'naltirish, raqamli infratuzilma, ijtimoiy himoya va parvarishlash xizmatlarini o'zaro bog'liq holda rivojlantirish zarur.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi kambag'al oilalardagi qizlarning ta'lim va kasbiy imkoniyatlarini ijtimoiy tabaqalanish, madaniy kapital, ijtimoiy kapital, gender munosabatlari va hududiy tengsizlikning o'zaro ta'siri doirasida yagona konseptual model asosida tahlil qilishga qaratilganidadir. Shuningdek, maqolada formal ta'limga kirish imkoniyati bilan ta'lim va kasbiy resurslardan real foydalanish imkoniyati o'rtasidagi farq alohida tahliliy mezon sifatida ajratib ko'rsatildi.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati kambag'al oilalardagi qizlarni qo'llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqishda faqat moddiy yordam bilan cheklanmasdan, oilaviy ijtimoiy kapital, kasbiy axborot, raqamli imkoniyatlar, hududiy sharoit va parvarishlash majburiyatlarini ham hisobga olish zarurligini asoslashdan iborat.

Shu bilan birga, mazkur maqola ikkilamchi ma'lumotlar va nazariy-konseptual tahlilga asoslangan. Shu sababli uning xulosalari kambag'al oilalardagi qizlar o'rtasida o'tkaziladigan maxsus sotsiologik so'rov, chuqurlashtirilgan intervyu va hududlararo qiyosiy tadqiqotlar orqali yanada aniqlashtirilishi lozim. Keyingi empirik tadqiqotlarda qizlarning yoshi, ta'lim bosqichi, oilaning iqtisodiy holati, yashash hududi, oilaviy mehnat taqsimoti va kasbiy rejalari o'zaro bog'liq holda o'rganilishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNICEF. *Uzbekistan Multidimensional Child Poverty Report 2023: Measuring Poverty and Deprivation Using the Multidimensional Overlapping Deprivation Analysis (MODA).* – Tashkent: UNICEF, 2024. – Elektron manba.
2. World Bank. *Country Gender Assessment Report: Uzbekistan.* – Washington, DC: World Bank, 2024. – Elektron manba.

HSR (LONDON),
HOUGHTON STREET REVIEW JOURNAL
ISSN: 2058-5519|Impact factor-15.9
http://houghtonstreetreview.com/index.php/hsr

3. World Bank. *Uzbekistan Poverty and Equity Assessment: Rising to Prosperity – Broadening Opportunities for All.* – Washington, DC: World Bank, 2026. – Elektron manba.
4. Bourdieu P. The Forms of Capital // Richardson J. (ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education.* – New York: Greenwood Press, 1986. – P. 241–258.
5. Coleman J. S. Social Capital in the Creation of Human Capital // *American Journal of Sociology.* – 1988. – Vol. 94. – P. S95–S120. – DOI: https://doi.org/10.1086/228943.
6. Walby S. *Theorizing Patriarchy.* – Oxford: Basil Blackwell, 1990.
7. Sen A. *Development as Freedom.* – New York: Alfred A. Knopf, 1999.
8. G‘afforova M. Q. *O‘zbekiston xotin-qizlarining sotsiomadaniy qiyofasidagi o‘zgarishlari tendensiyasi*: sotsiologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori emas, fan doktori (DSc) dissertatsiyasi. – Ixtisoslik: 22.00.02 – Ijtimoiy tuzilish, ijtimoiy institutlar va turmush tarzi. – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi, 2021. – OAK ma’lumotlari.
9. International Monetary Fund. *Republic of Uzbekistan: 2025 Article IV Consultation – Press Release; and Staff Report.* – IMF Country Report No. 25/143. – Washington, DC: IMF, 2025. – Elektron manba.
10. United Nations Development Programme. *Caring for the Future: Insights from Uzbekistan – A Gender Responsive Review of the Care System.* – Tashkent: UNDP, 2026. – Elektron manba.
11. Crenshaw K. Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics // *University of Chicago Legal Forum.* – 1989. – Vol. 1989, Issue 1. – Article 8. – P. 139–167.
12. United Nations Development Programme. *Report on Improving the Care System in the Republic of Uzbekistan: A Path to Economic Growth, Poverty Reduction, and Improved Quality of Life.* – Tashkent: UNDP, 2024. – Elektron manba.